

Muhammet Faruk EKİCİ\* 

| GÖRÜNMEYENİ GÖRMEK: ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİNDE FENOMENOLOJİ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | SEEING THE INVISIBLE: PHENOMENOLOGY IN ÂŞIK VEYSEL'S POEMS                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>ÖZET</b></p> <p>Âşık Veysel'in şiirleri fenomenolojik açıdan incelendiğinde bu şiirlerde insan varoluşunun özünü anlamlandırma ve sorgulama çabasının varlığı görülmektedir. Bu makalede, Âşık Veysel'in şiirleri fenomenolojik olarak analiz edilip insan varoluşunun anlamlandırılmasına yönelik detaylı bir okuma sunmak amaçlanmaktadır. "Uzun İnce Bir Yoldayım", "Benim Sadık Yârim Kara Topraktır", "Dostlar Beni Hatırlasın", "Beni Hor Görme Kardeşim", "Sen Bir Ceylan Olsan Ben de Bir Avcı", "Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş" ve "Bu Dünyayı Kuran Mimar" şiirleri; varoluş, ölüm, zaman, doğa ve öz gibi temalar çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmada Edmund Husserl ve Maurice Merleau-Ponty'nin fenomenoloji kuramları temel alınarak betimleyici ve yorumlayıcı analiz yöntemleri kullanılmıştır. Bu şiirlerde bilinç, geçicilik, yönelimsellik, öznelarasılık ve beden-fenomen ilişkisi çerçevesinde çözümlemeler yapılmıştır. Ayrıca bireyin yaşamla, ölümle ve toplumla kurduğu ilişki fenomenolojik açıdan yorumlanmıştır. Sonuç olarak Âşık Veysel'in şiirlerinin bireysel deneyim ile kolektif bilinç arasında bir köprü kurduğu; bireyin yaşam, ölüm, doğa ve toplum ile ilişkisini aydınlatmada önemli bir işleve hizmet ettiği görülmüştür. Bu çalışma, halk edebiyatı ürünlerinin çağdaş düşünce sistemleriyle nasıl analiz edilebileceğine dair özgün bir örnek teşkil etmekte ve halk bilimi alanında fenomenolojik yöneme dayalı incelemelere katkı sağlamayı hedeflemektedir.</p> <p><b>Anahtar kelimeler:</b> Halk Bilimi, Halk Şiiri, Fenomenoloji, Âşık Veysel</p> | <p><b>ABSTRACT</b></p> <p>When analyzed from a phenomenological perspective, Âşık Veysel's poems reveal a profound effort to make sense of and question the essence of human existence. This article aims to provide a detailed phenomenological reading of his poetry. The poems "Uzun İnce Bir Yoldayım", "Benim Sadık Yârim Kara Topraktır", "Dostlar Beni Hatırlasın", "Beni Hor Görme Kardeşim", "Sen Bir Ceylan Olsan Ben de Bir Avcı", "Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş" and "Bu Dünyayı Kuran Mimar" are examined through the lenses of existence, death, time, nature, and essence. Based on the theories of Edmund Husserl and Maurice Merleau-Ponty, the study employs descriptive and interpretive analysis methods. The poems are analyzed in terms of consciousness, transience, intentionality, intersubjectivity, and the body-phenomena relationship. Furthermore, the individual's relationship with life, death, and society is interpreted within a phenomenological framework. The findings suggest that Âşık Veysel's poetry builds a bridge between individual experience and collective consciousness and plays a vital role in illuminating human relationships with life, death, nature, and society. This study offers an original example of how traditional folk literature can be analyzed through contemporary thought systems and contributes to phenomenological research in folklore studies.</p> <p><b>Keywords:</b> Folklore, Folk Poetry, Phenomenology, Âşık Veysel</p> |

\* Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tunceli/Türkiye. E-posta: mfarukekici@munzur.edu.tr / Asst. Prof., Munzur University, Faculty of Literature, Department of Turkish Language and Literature, Tunceli/Türkiye. E-mail: mfarukekici@munzur.edu.tr

## Giriş

İnsan deneyiminin en derin yönlerinin anlaşılmasına ve iletilmesine yardımcı olan sanat biçimlerinden biri edebiyattır. Türk halk edebiyatının önemli isimlerinden Âşık Veysel, insanların yaşam, ölüm, aşk ve zaman ile nasıl ilişki kurduklarını eserlerinde yalın bir dille anlatmıştır. Şiirlerinde insan-varlık ilişkisi, doğanın döngüselligi, insanın bu döngü içindeki yeri gibi felsefi konular ön plana çıkmaktadır. Âşık Veysel'in şiirlerindeki varoluşsal meseleler, her bireyin dünyayı nasıl deneyimlediğine ve anlamlandırdığına dair bir metodoloji olan fenomenolojinin yardımıyla çözümlenebilir.

Fenomenoloji, yirminci yüzyılın ilk yıllarında Edmund Husserl tarafından Batı felsefesi düşünce sistemine kazandırılan yeni ve önemli bir araştırma paradigmasını temsil etmektedir. Odak noktası öncelikle fenomenlerdir. Fenomen terimi görünüm, görünüş ve tezahür anlamına gelmektedir (Uygur, 2016, s. 80). Bu terim, görünen ile görünen şey arasındaki özsel bir bağlantı nedeniyle çift anlamlıdır (Husserl, 2003, s. 42-43). Fenomen terimi iki farklı yorumu kapsamaktadır. İlk yorum, dış dünyanın gerçekten var olduğunu ve bu dünyanın insan yetileri aracılığıyla hissedilip algılanabileceğini öne sürmektedir. Diğer yorum ise, dünyanın tam bir açıklama veya kavrayışın ötesinde kalan olağanüstü bir varlığı temsil ettiğini öne sürmektedir. Bununla birlikte, insanların duysal deneyimleri aracılığıyla dış dünyayı kavrayacağı, yorumlayacağı ve yeniden inşa edeceği varsayılmaktadır (Slattery, 2012, s. 232). Bu bağlamda algı kavramına da vurgu yapmak gerekmektedir. Fenomenolojik analizlerde, varoluşun önemli olgularından biri olan algı, önemli derecede üzerinde durulan bir fenomendir. Algı, bir nesnenin incelenmesi sırasında tüm rasyonel bileşenler ve anımsatıcı çağrışımlar geçici olarak bir kenara bırakıldığında devam eden şeydir (Özlem, 2015, s. 15). Özlem'in algıya dair bu ifadesi, bireylerin dış dünyayı nasıl deneyimlediğini ve bu deneyimlerin bilinçte nasıl tezahür ettiğini aydınlatmak olan fenomenolojinin amacını desteklemektedir.

Özlerin bilimi olan fenomenoloji, bilince görünen şeylerin yanı sıra bilincin özünü de ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Cevizci, 2015, s. 181). İnsanlar, nitel bir araştırma yöntemi olan fenomenolojiyi kullanarak bir olgu hakkındaki düşüncelerini, duygularını ve algılarını açıklayabilirler. Dolayısıyla fenomenolojinin bireyin deneyimlerinin doruk noktası olduğu söylenebilir (Giorgi, 1997, s. 236). Sonuç olarak, fenomenoloji insan deneyimini anlamak için çok önemlidir ve her insanın dünyayı nasıl gördüğüne dair bilgiler sunabilir. Husserl, ben bilincinin gerçek temel olduğuna ve dünyanın bu bilinç ışığında değerlendirilmesi gerektiğine inanmıştır. Edebiyatın da bu paradigma değişiminden etkilendiğini keşfetmiştir. Çünkü edebiyat başlı başına bir fenomendir (Ergiydiren, 2007, s. 27). Edebiyatı oluşturan metinler de birer fenomendir.

Fenomenolojik bir yaklaşımla, felsefi ve metodolojik bir çerçeve olarak fenomenoloji; bilinci, insan deneyimlerini ve dış dünya ile etkileşimlerimizin altında yatan anlam yapılarını anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Kökleri Edmund Husserl'in yazılarına dayanan ve daha sonra Martin Heidegger gibi filozoflar tarafından genişletilen fenomenoloji, varsayımlardan kaçınarak ve deneyimlerin özüne odaklanarak fenomenlerin bilinçte tezahür ettikleri şekliyle incelenmesini vurgulamaktadır (Hayes & Graham, 2021, s. 28). Ayrıca, kültürel pratiklerin ve inançların günlük yaşamla iç içe geçtiği halk bilimi ve geleneksel bilgi sistemleri, fenomenolojinin yaşam dünyasını anlamaya odaklanması için de uygun bir yöntemdir (Ngulube & Ngulube, 2017, s. 127). Fenomenoloji, edebi çerçevede şiirsel eserleri incelemek için özel bir metodolojik araç olarak rol oynayabilir. Okurlar; metnin kendisine odaklanabilir, yargıları ve

önyargıları (epoché) askıya almayı gerektiren fenomenolojik eleştiriyi kullanarak anlamların şairin bilinci ile okurun yorumu arasındaki etkileşimden nasıl ortaya çıktığını inceleyebilir (Yeşilyurt, 2019, s. 298). Bu yöntem, özellikle eserleri Anadolu folkloru ve kültüründen büyük ölçüde etkilenen Âşık Veysel'in şiirini incelemede kullanılabilir. Fenomenoloji, onun deneyimlerinin ve dünya görüşünün dil ve imgeler aracılığıyla nasıl ifade edildiğini göstererek, sanatsal yaratımlarının özünü anlamamızı sağlayabilmektedir. Örneğin fenomenolojik bir yaklaşım, onun şiirlerindeki doğa, maneviyat ve insan varoluşu temalarını incelemek için kullanılabilir ve bu bileşenlerin sadece betimleyici olmaktan öte, daha derin varoluşsal ve kültürel öneme sahip olduklarını gösterebilir (Ivanytskyi, 2022, s. 14-23). Halk bilimi ve fenomenoloji arasındaki ilişki de büyük önem arz etmektedir. Toplulukların deneyimleri ve dünya görüşleri, geleneksel bilgi sistemleri, inançları ve davranışları halk bilimine yansımaktadır. Fenomenoloji, bilinç yapılarını ve insan deneyimlerinden doğan anlamları kavramaya yaptığı vurgu nedeniyle bu gelenekleri araştırmak için güçlü bir çerçeveye sahiptir. Joseph'in (2020) çalışması bu çerçevede örnek gösterilebilir. Söz konusu çalışmaya göre fenomenoloji, folklorik şifa teknikleri üzerine yapılan araştırmalarda, bu uygulamaların belirli kültürel bağlamlarla ilgisini ve anlamını ortaya çıkarmak için kullanılmıştır. Benzer şekilde Najamuddin ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında fenomenolojinin, Endonezya'nın Soreang kentinde olduğu gibi balıkçı köylerindeki ritüel ve büyülerin incelenmesi yoluyla modernleşme karşısında geleneksel inançların devamlılığını anlamada yararlı olduğu gösterilmiştir. Fenomenolojik çalışmalar ya da analizler Hamdi'nin (2023, s. 21) çalışmasında belirtildiği üzere Lombok'taki Nede töreni gibi, İslami ilkeleri geleneksel uygulamalarla birleştirerek kuraklık gibi çevresel sorunlarla mücadele eden ritüellerin işlevini anlamak için de önemlidir. Araştırmacılar bu ritüellerin altında yatan anlam yapılarını ve katılımcıların bu etkinliklerdeki fenomenolojik olarak inceleyerek nasıl deneyimlediklerini ve yorumladıklarını keşfedebilirler. Bu yönleriyle fenomenoloji halk bilimi ve edebi eserleri incelemek için kapsamlı ve uyarlanabilir bir paradigma sunmaktadır. Deneyimlere, bilince ve anlam yapılarına odaklanması nedeniyle Âşık Veysel'inki gibi şiirlerin kültürel ve varoluşsal yönlerini incelemek için özellikle uygundur. Halk bilimine uygulanması, geleneksel bilgi sistemlerini kendi kültürleri bağlamında anlamının ne kadar önemli olduğunu vurgulayarak bu uygulamaların onları destekleyen toplulukların günlük yaşamlarıyla ne kadar girift bir şekilde iç içe olduğunu göstermektedir. Araştırmacılar; varoluş, kültür ve bilinç arasındaki karmaşık bağlantıları da aydınlatan fenomenolojik bir yöntem kullanarak bu olayların önemini ve anlamlarını daha iyi kavrayabilirler.

Türk edebiyatının önemli isimlerinden Âşık Veysel, âşık tarzı şiir geleneğinin bir temsilcisi ve halk filozofudur. Onun temsil ettiği bu gelenek, kökleri yüzyıllar öncesine dayanan sağlam temellere sahiptir. Nitekim 11. yüzyılda Yazılan *Divânü Lûgati't-Türk* dahi bu geleneğin ne denli güçlü olduğunu kanıtlamaktadır. Muharrem Kaya'nın belirttiği gibi, o dönemdeki şiirler, "Türk halk şiiri geleneğinin güçlü olduğunu gösterir. Çünkü sözlü edebiyat, eserlerin sürekli tekrarlanmasına dayanır; bu ise halk şairinin belleğinde rahatlıkla yer edebilecek, tekrar unsurlarının bol olduğu, kısa anlatıma sahip şiirlerle sağlanır." İşte Âşık Veysel de bu bin yıllık sözlü geleneğin temel estetik unsurlarını 20. yüzyıla taşıyan en önemli ustalardan biri olmuştur. Mehmet Sarı'ya göre 1894'te doğan ve 1973'te ölen Veysel, 20. yüzyıl Türk halk şiirinin en önde gelen isimlerinden biri olarak kabul görmektedir (2023, s. 76). O, ulusun kimliğinin vazgeçilmez bir parçası olarak gördüğü Türk halk kültürünü korumak ve ilerletmek için büyük bir adanmışlık sergilemiştir. Eserleri, Türk folkloruna, tarihi anlatılara ve geleneksel âdetlere göndermelerle

doludur. Öğretici yöntemleri ve sanatsal ifadeleriyle, Türk halk kültürünün sonraki nesiller için sürdürülebilirliğine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur (Bayraktar, 2015, s. 20-23). 20. yüzyıl Anadolu âşıklık geleneğinin en önemli temsilcilerinden Âşık Veysel, sanatıyla Türk kültürünü zenginleştiren bir ozan olmakla beraber kendi travmalarla dolu ruhunu iyileştiren bir bilgedir (Erdal, 2024, s. 28-41). Âşık Veysel'in dünyaya geldiği zamanlar, toplumun büyük zorluklarla mücadele ettiği ve bireylerin kaderlerinin olumsuzluklarla dolu olduğu karmaşık bir döneme rastlamaktadır (Bekki, 2021, s. 18). Onun hayatı, küçük yaşta çiçek hastalığı nedeniyle iki gözünü kaybetmesi, ilk eşinin kendisini ve bebeğini terk etmesi, ebeveynlerinin ve çocuklarının ölümü gibi acılarla şekillenmiştir (Erdal, 2024, s. 28-41). Bu derin keder ve yalnızlık içinde, babasının ısrarıyla eline aldığı sazı onun için bir kurtuluş olmuştur. "Âşık Veysel'in sazla tanışması, beklenen tahminlerden çok farklı olup tamamen geçim sıkıntısı yüzünden, ekmek parası kazanma endişesiyle olmuştur ve ilk yıllarında hiç ümit yoktur" (Şimşek, 2016, s. 122). Ancak bu zorunluluk, zamanla en derin dostluğa dönüşmüş ve Veysel için "sazı ve şiirleri, acılarını anlamlandırdığı, hayata karşı direncini güçlendirdiği ve ruhunu onardığı bir sığınak olmuştur" (Türkyılmaz, 2025, s. 54). Geleneksel âşık profiline tam olarak uymayan Veysel, saz çalma ve mahlas kullanma gibi gelenekleri sürdürse de rüyada bade içerek âşık olma, atışma yapma veya lebdeğmez söyleme gibi ritüelleri yaşamamıştır (Şimşek, 2016, s. 125). O, bunun yerine kendi felsefesini ve şiir dilini yaratmıştır. Şiirlerinde "bellek" kelimesi yerine kalbi koyarak ona yeni bir anlam katmıştır: "Kalp tıpkı bellek gibi geçmişe dair hatıraları, bilgileri, duyguları vb. depolar ve kalpte saklananlar istençli ya da istençsiz bir şekilde gün yüzüne çıkarlar" (Tunç, 2023, s. 80). İnsan ömrünü ve kaderini ise en meşhur metaforu olan "yol" ile sembolize etmiştir. "Uzun İnce Bir Yoldayım adlı şiirinde de yol sembolik olarak dünya/hayat yerine kullanılmıştır" (Şimşek, 2017, s. 55). Veysel, bu uzun ve ince yolda yaşadığı tüm acıları, görmeyen gözlerinin yerine açtığı gönül gözüyle harmanlayarak insanlığa sevgi, sabır ve birlik mesajları veren evrensel bir sese dönüştürmüş ve adını ölümsüz kılmıştır. Türk edebiyatı ve kültüründe efsanevi bir figür olan Âşık Veysel'in şiirleri ve müziği hâlâ insanlara ilham vermekte ve onları etkilemektedir. Salahaddin Bekki'nin ifadesine göre onun çeşitli repertuarlarda 120 şiir kaydı bulunmaktadır (2021, s. 205-209).

Veysel'in eserleri, ilham ve teselli kaynağı olarak gördüğü doğal dünyaya karşı bir saygı duygusunu ifade etmektedir. Vatanseverliği ise millî birlik ve beraberlik çağrılarında açıkça görülmektedir. Şiirleri; doğa, vatanseverlik, arkadaşlık, aşk ve toplumsal uyum gibi konuları işleyerek hem kendi yaşam deneyimlerini hem de Türk halkının kolektif ruhunu yansıtmıştır (Sarı, 2023, s. 76-78). Bununla birlikte şiirleri, İslami maneviyat ve Sufî düşünceden derinden etkilenmiştir. Bu eserler, genellikle derin bir inanç ve Allah'a bağlılık duygusunun yanı sıra İslam'ın ahlaki ve etik öğretilerine bağlılığı da ifade etmektedir (Ceyhan, 2024, s. 32-36). Şahin Köktürk, Âşık Veysel'in sanatını ve düşünce dünyasını Alevi-Bektaşî kültürü çerçevesinde yorumlamaktadır (2014, s. 758). Bu görüşü savunanlardan Hasan Coşkun Veysel'in, Alevi-Bektaşî kültürünün güçlü bir şekilde yaşandığı Sivas'ın Emlek yöresinde doğup büyümesine dikkat çekmektedir (2020, s. 513). Ancak Veysel'in şiirlerini Alevi-Bektaşî inancı çerçevesinde değerlendirmek yanlış bir yaklaşım olur. Onun "Senlik Benlik Nedir Bırak" şiirindeki "Alevi Sünnilik Nedir" mısrası da onun daha çok evrensel nitelikli bir şair olduğunu göstermektedir. Veysel'in neredeyse tüm şiirlerinde evrensel temaları işlediği söylenebilir. Onun şiirleri felsefi yönden de değerlidir. Çünkü Âşık Veysel Âşık Veysel, Anadolu bilgeliğini yansıtan ve gelenek içinde yetişmiş bir halk filozofudur.

“Okulda bir eğitim almamasına rağmen Aşık Veysel’in derin bir felsefi bakışla ele aldığı konuları incelediği görülmektedir” (Cengiz, 2016, s. 39). Eserlerinde estetik, varlık ve insan gibi temel felsefi sorunları kendine has bir dille sorgulamıştır. Arslan Topakkaya’ya göre o, felsefe ve estetiğin teknik terimlerini bilinçli olarak kullanmasa da etkileyici bir güzellik kuramı ve sanat felsefesi ortaya koymuştur (2013, s. 89). Şiirlerinin aynı zamanda birey, umut, hiçlik ve ölüm gibi konuları işlemesiyle varoluşçu bir yöne sahip olduğu da söylenebilir. “Veysel ölüm olgusunu kaygı ve umutsuzluk duygularıyla işlerken, inancı sayesinde umudunu koruduğunu dile getirmiştir.” (Yavuz & Bakış, 2023, s. 375). Bu yönüyle Veysel’in, ozanlık geleneği içinde felsefi sorgulamayı başarılı bir şekilde gerçekleştirdiğini söylemek mümkündür. O, her ne kadar farklı bir coğrafya ve amaç için mücadele etmiş olsa da tıpkı şair Çolpan gibi, “Gerek fikirleri gerekse şiirleriyle halkı bilinçlendirmeyi istemiş, âdeta onlara hayat yolunu gösteren bir kılavuz olmaya çalışmıştır.” (İçel, 2019, s. 135). Onun bu kimliği, Türk kültüründe halkın bilgeliğini ve vicdanını temsil eden sembol şahsiyetlerin bir devamı niteliğindedir. Tıpkı Nasreddin Hoca gibi Aşık Veysel de aslında Gülda Çetindağ Süme’nin ifadesiyle “toplumun sözünü kendisine emanet ettiği bir sözcü, verdiği öğütlerle bilge adam, yol gösteren kişiliğiyle rehber ve nihayet örnek bir tiptir.” (Çetindağ Süme, 2019, s. 49). Bu, onun şiirlerinden de anlaşılmaktadır.

Âşık Veysel’in şiirlerinde insanın varoluşsal sorunları, hayatın geçiciliği ve doğa ile insan arasındaki yoğun anlar konu edilmiştir. Benim Sadık Yârim Kara Topraktır şiirindeki ölüm ve yeniden doğuş teması ya da Uzun İnce Bir Yoldayım şiirindeki şairin varoluşsal yolculukları fenomenolojik bir inceleme için son derece uygundur. Veysel’in şiiri böylece insanoğlunu anlamayı mümkün kılmaktadır. Bu makalede Âşık Veysel’in “Uzun İnce Bir Yoldayım”, “Benim Sadık Yârim Kara Topraktır”, “Dostlar Beni Hatırlasın”, “Beni Hor Görme Kardeşim”, “Sen Bir Ceylan Olsan Ben de Bir Avcı”, “Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş” ve “Bu Dünyayı Kuran Mimar” şiirleri fenomenolojik bir yaklaşımla incelenecektir. Bu şiirler, Âşık Veysel’in varoluş, ölüm, doğa ve bilinç temalarını en yoğun şekilde işlediği eserlerdir. Çalışma, Veysel’in konuları ele alışıının fenomenolojik alanını analiz edecek ve insanların yaşam, ölüm, aşk ve doğa gibi temel deneyimleri nasıl yorumladıklarına odaklanacaktır. Böylece Veysel’in şiirleri, fenomenoloji ve Türk edebiyatı için farklı bir yol açacaktır. Bu çerçevede çalışma, geleneksel halk şiirinin bireysel ve kolektif bilinç düzeyindeki varoluşsal temsillerini fenomenolojik kavramlarla çözümlemeyi hedeflemektedir.

### **Varoluşsal Yolculuk ve Hayatın Geçiciliği**

Varoluşsal yolculuk ve hayatın geçiciliği, fenomenolojinin en temel inceleme alanlarından biridir. Bireyler; kendini anlamlandırma çabası, hayatın geçiciliğini benimseyip kabul etme ve nihai bir hedefe ulaşma arayışı içindedir.

İnsan bilincinin dünyayı ve kendi varoluşunu nasıl deneyimlediğine odaklanan fenomenoloji, varoluşsal yolculuk ve hayatın geçiciliği gibi konuların incelenmesi için sağlıklı bir yöntemdir. “Bilincin yönelimselliği” düşüncesiyle Husserl; bireylerin anları, deneyimleri, belli bir anlama yönelik olarak nasıl yaşadığını anlamayı sağlamıştır. Hayatın geçici olduğu bilincine sahip olmak, söz konusu bilincin yönelimselliği içerisinde anlara yüklenen anlamların sorgulanmasına neden olmuştur. “Şeylerin kendilerine dönme” şeklindeki yönlendirme ile Merleau-Ponty (1962, s. vii), hayattaki tüm deneyimlerin görünenlerin ardındaki özün keşfedilmesine dair çabayı vurgulamıştır. Bu, bireyin hayatının yaşanan anların içsel anlamlandırılması olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir (Smith, 2019, s. 263). Dolayısıyla fenomenolojik

açıdan varoluşsal yolculuk, kişilerin zamanın akışındaki geçmiş, şimdi ve gelecek arasında ilişkiler kurması ile kendilerini ve yaşamın geçiciliğini kavraması ve bunu yaparken de yeni anlamlar keşfetmesi eylemidir. Bu çerçevede Âşık Veysel'in varoluşsal yolculuk deneyimini ve hayatın geçiciliği temasını ele alan “Uzun İnce Bir Yoldayım” şiiri ile “Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş” şiiri bu konuda dikkate değer bir örnek teşkil etmektedir:

“Dünyaya geldiğim anda

Yürüdüm hayli zamanda

İki kapılı bir handa

Gidiyorum gündüz gece” (Alptekin, 2007, s. 152).

Uzun İnce Bir Yoldayım şiirinin yukarıdaki dörtlüğü, Âşık Veysel'in varoluşsal yolculuk deneyiminin temelini oluşturmaktadır. Dünyanın iki kapılı bir hana benzetilmesi, fenomenolojik zamansallık çerçevesinde, yaşamın doğum (birinci kapı) ve ölüm (ikinci kapı) arasındaki geçiciliğini sembolize etmektedir. Fakat bu yolculuğa gidiyorum gündüz gece ifadesiyle, bilinç akışındaki kesintisiz bir devinim özelliği kazandırılmıştır.

Varoluş, bireyin kendini ve dünyayı algılama biçimiyle şekillenmektedir (Merleau-Ponty, 1962, s. vii). Dolayısıyla şiirde ifade edilen sürekli “gitme” eylemi ile fiziksel bir ilerleme kastedilmemiş, bilincin zaman içindeki sürekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca bu durum, tüm anların yaşanan diğer anlarla bağlantısını kurarak varoluşu deneyimleme şeklini göstermektedir. Gündüz gece ikiliği ile de söz konusu yolculuğun zamansal döngüselliliği ile beraber kişinin içsel dünyasındaki arayışın ve sorgulamanın sürekliliği yansıtılmaktadır. Bilinç, bu sonsuz akış içinde, geçiciliği benimseyip kendi anlamını keşfetme çabası ile meşguldür. Şiirde bahsedilen aralıksız “gidiş” hâli, tek bir yaşamdaki bilinç akışının ötesinde, ruhun “İnsan-ı Kâmil” mertebesine ulaşma gayesiyle çağlar boyu süren arayışı ifade etmektedir.

“Şaşar Veysel işbu hâle

Gah ağlaya gahi güle

Yetişmek için menzile

Gidiyorum gündüz gece” (Alptekin, 2007, s. 152).

Şiirde varoluşsal yolculuk, içsel deneyimsel boyutu ile fenomenolojik çerçevede gözler önüne serilmiştir. “Gah ağlaya gahi güle” şeklinde belirtilen duygusal dalgalanmalar, yolculuğun muhtevasında dışsal bir ilerleme ile bilinçteki içsel deneyimleri de bulundurduğunu göstermektedir. Fenomenolojik çerçevede bu duygular, bireyin kendi varoluşunu ve yolculuğunu anlamlandırma sürecinin önemli bir parçasını teşkil etmektedir. Âşık Veysel'in “yetişmek için menzile” dizesi, Husserl'in bilincin yönelimsel olduğu düşüncesiyle bağlantılıdır. Fenomenolojide bilincin yönelimselliği (intentionality), bilincin her zaman bir şeye yönelik olması anlamına gelmektedir. Bu kavram, Edmund Husserl'in çalışmalarında merkezi bir rol oynamaktadır.

Jean-Paul Sartre'ın belirttiği gibi bilinç, doğası gereği yönelimseldir. Bilinç, bir şeyin bilinci olmaktan çıkan bir bilincin var olmaktan çıkacağı muhakkaktır (Crane, 1998, s. 229). Dolayısıyla bilinç sürekli bir nesneye, bir amaca yöneliktir. Şiirde “menzil” ifadesiyle somutlaşan bu amaç, fenomenolojik anlam arayışını ve bireyin kendini keşfetme yolculuğunda varoluşsal bir anlam kazanma çabasını sembolize etmektedir. Dan Zahavi (2020, s. 50), fenomenolojik analizle bireyin

bilincindeki tüm ögelerin incelenerek anlamın kuruluş şeklinin ve bu anlamın bireyin varoluşunu nasıl şekillendirdiğinin gösterilebileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, Veysel'in yukarıdaki dörtlükteki duyguları ve menzile olan yönelimi, onun bilincinde varoluşsal anlam arayışının somutlaşmış hâlleridir.

Dünyada tükenmez murat var imiş,  
Ne alanı gördüm ne murat gördüm sevdiğim,  
Meşakkatin adın murat koymuşlar,  
Dünyada ne lezzet ne bir tad gördüm (Oğuzcan, 2001, s. 34).

Âşık Veysel, “Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş” şiirinin yukarıdaki dörtlüğünde toplumsal bir söylem ya da bir halk söyleyişi olan “tükenmez murat” vaadini fenomenolojik bir süzgeçten geçirmiştir. Bu yolla da varoluşsal bir hayal kırıklığını ifade etmiştir. O, bir halk söyleyişi olan bu vaadi kendi deneyiminin bir yansıması olan “ne alanı gördüm ne murat gördüm” ifadesiyle sorgulamıştır. Bu, Âşık Veysel'in yaygın inanışlara karşı şüpheci bir duruşa sahip olduğunu göstermektedir. Tıpkı Ömer Seyfettin'in karakterinin “gözüyle gördüğüne, kulağıyla işittiğine inananlardan değildi” (Kuleli, 2023, s. 301) demesi gibi, Veysel de işittiği vaadin gerçek olmadığını düşünmüştür. Onun bu yaklaşımı, değer nesnel bir gerçeklikten ziyade, bireyin kendi bilincindeki deneyimine bağlı olduğunu gösteren öznel/kişisel bir tavidir (Topakkaya, 2013, s. 89). Bu dörtlük, insanın varoluşsal yalnızlığını ve dünyadaki yanılsamalar karşısındaki çaresizliğini de yansıtmaktadır. Şairin bu gözlemi, bireyin kendi yaşam dünyasındaki deneyimlerini sorgulamasına ve hakikati kendi bilinciyle yeniden inşa etmesine imkân vermektedir. Veysel, bu sorgulamanın ardından “Meşakkatin adın murat koymuşlar” dizesinde fenomenolojik bir adlandırma ile gerçeği ifşa etmiştir. Burada “murat” olarak bahsedilen toplumsal idealin, yaşanmış gerçeklikte “meşakkat” olduğu sonucuna varmıştır. Veysel, bu dizeyle yerleşik anlamları Cafer Şen'in ifadesine göre “yapısöküme uğratmaktadır” (2024, s. 24), böylece “murat” fenomeninin kendisine, yani zorluğun çıplak gerçekliğine odaklanmıştır. Yolculuğun sonunda Âşık Veysel'in bir tatminsizlik hissi yaşadığı görülmektedir. Bunu “Dünyada ne lezzet ne bir tad gördüm” dizesi göstermektedir. Arzu edilen doyum aslında bir yanılgıdır. Bu, hayatın geçiciliği ve vaatlerinin boşluğu karşısında duran bireyin, acı da olsa, kendi yaşanmış hakikatine ulaştığı varoluşsal bir anı ifade etmektedir.

Sonuç itibarıyla Âşık Veysel, “Uzun İnce Bir Yoldayım” şiirinde dünyayı “iki kapılı bir han” olarak tasvir etmiş ve yaşamın doğum ile ölüm arasında geçici bir olgu olduğunu anlatmıştır. Onun bir “menzil”e ulaşma çabası ve bu yoldaki duygu hâli, bilincin anlamlara dair bitmeyen bir arayış hâlinde olduğunu ve bu sürecin deneyimlerle şekillendiğini göstermektedir. Bir diğer şiirinde ise toplumsal bir vaat olan “murat” kavramını kendi hayat tecrübeleriyle sorgulamış ve ona “meşakkat” ifadesiyle yeni, farklı bir tanım kazandırmıştır. Söz konusu sorgulama, geleneksel inançların bireysel yaşanmışlık karşısında nasıl anlamsızlaşabildiğine ve varoluşsal bir hayal kırıklığına dair bir sonuç alınmasını sağlamıştır. Sonuç olarak Âşık Veysel'in dizeleri, fenomenolojinin bireyin acı da olsa kendi hakikatine ulaşmanın ve yaşamı anlamlandırma serüvenini aydınlatmadaki rolünün en somut örnekleridir.

### Ölüm ve Toprak ile Kurulan Varoluşsal İlişki

İnsan varoluşunun en temel gerçekliklerinden biri ölümdür. Bu sonlulukla kurulan ilişkinin en somut sembollerinden biri ise topraktır. Toprak, fenomenolojik analiz açısından zengin bir alan

ortaya koymaktadır. Halk inancındaki “topraktan geldik toprağa döneceğiz” döngüsü, fenomenolojide “yaşam dünyası” (Lebenswelt) içerisinde anlam kazanan kadim bir varoluş bilgisini yansıtmaktadır. “Fenomenolojideki ‘yaşam dünyası’ (Lebenswelt) kavramı, gündelik deneyimlerimizin ve etkileşimlerimizin temelini oluşturan kültürel olarak tanımlanmış uzamsal-zamansal ufkun ifade etmektedir” (Buttimer, 1976, s. 277-292). “Topraktan geldik toprağa döneceğiz” inancı da uzamsal-zamansal ufkun bir yansımasıdır. Fenomenolojide bu ilişki, biyolojik/kültürel bir olgu olmakla beraber bilinçteki deneyimlenme ve anlamlandırılma açısından ele alınmaktadır. Husserl (2003, s. 97-98) ölümün bireyin varoluşunu anlamlandırmasında bir dönüm noktası olduğunu belirtmiştir. Bu çerçevede ölüm, yaşamın bir sonu olmasından ziyade, hayatın içinde varlık bulan bir bütünlük olarak tecrübe edinilebilir (Smith, 2019, s. 240). Merleau-Ponty’nin fenomenolojiyle ilgili “şeylerin özlerine dönme” tanımlaması, insanın toprakla kurduğu bağın, varoluşunun temel özüne fiziksel ve manevi bir dönüşü simgelediğinin anlaşılmasını sağlamaktadır. Zahavi’nin (2020, s. 50) fenomenolojiye dair görüşleri ışığında bu döngüsellik, bireyin “kendi varoluşunu tamamlayan bir deneyim” olarak tanımlanarak toprakla olan ilişki, yaşam ve ölüm arasında bir köprü olarak görülebilir. Fenomenolojik indirgeme yöntemi tam da bu noktada devreye girer.

Husserl’in “transandantal epoche” olarak da adlandırdığı fenomenolojik indirgeme yöntemi, bilincin dış dünyaya yönelik doğal tutumunu paranteze alarak fenomenlerin saf bilinçte nasıl verildiğine odaklanmayı amaçlamaktadır (Melle, 2002, s. 229) Bu yöntem, toprağın bilinçte ne tür anlamlara sahip olduğunun, dışsal bir varlık olmaktan ziyade bireyin varoluşunda ne derece kapsayıcı ve dönüştürücü bir rol oynadığının anlaşılmasını sağlayabilmektedir. Âşık Veysel’in Benim Sadık Yârim Kara Topraktır şiiri, bu fenomenolojik ölüm-toprak ilişkisini ele almaktadır:

“Karnın yardım kazmayınan belinen

Yüzün yırttım tırnağınan, elinen

Yine beni karşıladı gülünen

Benim sadık yârim kara topraktır” (Alptekin, 2007, s. 246).

Yukarıdaki dördlükte Âşık Veysel, insan ile toprak arasındaki varoluşsal ilişkiyi, bedensel etkileşim ve toprağın bilinçteki algılanışı üzerinden fenomenolojik bir açıdan işlemiştir. “Karnın yardım kazmayınan belinen / Yüzün yırttım tırnağınan, elinen” gibi sert eylemlerle gerçekleştirilen anlatım, Merleau-Ponty’nin “beden fenomenolojisi” çerçevesinde ele alınabilir. “Merleau-Ponty’ye göre beden, dünyayı algılamanın ve onunla etkileşime girmenin birincil aracıdır” (Stoller, 2000, s. 181). Dolayısıyla insan bedeni dünyayla etkileşimde bulunarak varoluşunu deneyimlemektedir. Şiirdeki söz konusu dizeler, insanın doğa/toprak üzerindeki bedensel eylemlerinin yarattığı somut deneyimi vurgulamaktadır. Toprakla olan bu fiziksel etkileşim aynı zamanda varoluşsal bir boyuta da sahiptir. Toprağın sertliğine rağmen bireyi gülererek karşılaması, onun bilinçte bir nesne değil, Husserl’in yönelimsellik kavramıyla uyumlu olarak, birey tarafından belirli bir anlamla yüklenmiş bir varlık olarak algılandığını göstermektedir. Ayrıca toprağın Âşık Veysel’in bilincinde bürünmüş olduğu “sadık yâr” şekli, bu toprağın bireyin ölümle yüzleşmesinde sığınacak, tüm kusurları örten, bağışlayıcı ve kapsayıcı bir varoluş unsuru olarak deneyimlenmesidir.

“Hakikat ararsan açık bir nokta

Allah kula yakın kul da Allah’a

Hakk'ın hazinesi gizli toprakta

Benim sadık yârim kara topraktır" (Alptekin, 2007, s. 247).

Şiirde, toprakla kurulan varoluşsal ilişkiye manevi bir boyut kazandırılmıştır. Bu boyut, fenomenolojik açıdan dörtlüğü yorumlama imkânı vermektedir. "Hakikat ararsan açık bir nokta / Hakk'ın hazinesi gizli toprakta" dizeleri, toprağın bilinçte ilahi hakikatlerin ve varoluşsal sırların bir hazinesi olarak konumlandığını göstermektedir. Bu algı, toprağın Âşık Veysel'in bilincinde kutsallık kazanan derin bir anlam alanına dönüştüğünün bir göstergesidir. Bu doğrultuda bilinç, dünyadaki nesnelerin dışında varlığın kökenine ve asıl hakikate yönelebilir. Âşık Veysel'in toprağı "Allah ile kul arasındaki köprü" şeklinde tecrübe etmesi, onun bilincinde toprak sembolünün, kendi varoluşunu ilahi bir bağlamda anlamlandırma çabasının somut bir yansıması olduğunu göstermektedir. Bu, fenomenolojik indirgemeye toprağın özüne inildiğinde onun manevi ve ilahi bir anlama da sahip olduğu görülmektedir.

Sonuç itibarıyla fenomenolojinin ölüm ve toprak ile kurulan varoluşsal ilişkiye bakışı, Husserl ve Merleau-Ponty'nin yaklaşımları üzerinden ele alınmıştır. Âşık Veysel'in "Benim Sadık Yârim Kara Topraktır" şiiri, bu ilişkinin edebi bir yansıması olarak incelenmiştir. Şiirdeki bedensel etkileşimler ve toprağın bilinçteki algılanışı, beden fenomenolojisi ve bilincin yönelimselliği çerçevesinde yorumlanmıştır. Ayrıca, toprağın manevi bir hazine olarak konumlandırılmasıyla, fenomenolojik indirgeme aracılığıyla elde edilen çeşitli anlam katmanları ve ilahi çerçevedeki varoluşsal arayış vurgulanmıştır.

### **Yaşam ve Ölüm Üzerine Varoluşsal Farkındalık**

Ana rahmine düşmekle başlayan yaşam ve toprağa kavuşmakla başlayan ölüm, fenomenolojik açıdan bireyin kendi varlığını sorgulayıp anlamlandırma adına büyük önem arz etmektedir. Temel fenomenlerden olan yaşamın başlangıcı (doğum) ve sonu (ölüm), fenomenolojik açıdan bireyin kendi varlığını ve varoluşunun anlamını sorgulamasına, bilincinde önemli kırılmalara yol açmaktadır.

Birey, ölümlü olduğunun farkına vardığında, yaşamını farklı bir bilinç düzeyinde değerlendirip varoluşuna anlam kazandırma çabası içine girmektedir (Husserl, 2003, s. 40-41). Bu doğrultuda, ölümle ilgili düşünceler bireye kendi varoluşunun sınırlarını ve anlamını derinlemesine sorgulama fırsatı vermektedir (Smith, 2019, s. 240). Yaşamın sonundaki ölümle yüzleşmek fenomenolojideki "şeylerin kendilerine dönmek" olgusuna bir örnektir. Bu, insanın deneyimlerini ve yaşamını anlamlandırmasında doğrudan bir yaklaşımdır (Merleau-Ponty, 1962). Ölümü bilerek yaşamak, bireyin yaşamın geçiciliği ve sonsuzluğu ile ilgili düşüncelere sahip olmasını sağlayabilir.

Ölümün farkında olmak, bireyin her deneyimine yeni anlamlar katarak kendisine daha kapsamlı bir varoluş bilinci kazandırabilir (Zahavi, 2020, s. 50). Ölümle yüzleşmenin bireyin hayatına yeni anlamlar katması, bireyin kendine dair bir öz farkındalık geliştirmesini de sağlayabilir (Smith, 2019, s. 278). Bu varoluşsal farkındalık, bireyi kendi hayatını ve ilişkilerini daha yoğun, derin ve bilinçli bir biçimde yaşamaya yönlendirebilir. Âşık Veysel, "Dostlar Beni Hatırlasın", "Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş" ve "Bu Dünyayı Kuran Mimar" adlı şiirlerinde, yaşam ve ölüm üzerine varoluşsal farkındalığı ve bunun bilinçteki yansımalarını ilgi çekici bir şekilde dile getirmiştir:

"Can bedenden ayrılacak

Tütmez baca yanmaz ocak

Selâm olsun kucak kucak

Dostlar beni hatırlasın” (Alptekin, 2007, s. 177).

Şiirin yukarıdaki dörtlüğü, ölümün kaçınılmazlığı karşısında kişinin yaşadığı varoluşsal farkındalığı ve bu farkındalığın getirdiği kaygıyı fenomenolojik bir çerçevede işlemektedir. “Can bedenden ayrılacak” dizesi, varoluşun sonlu ve geçici olduğunu vurgulamış, beden varoluşsal deneyimdeki önemli rolünün sona erdiğini ifade etmiştir. “Tütmez baca yanmaz ocak” dizesi, fiziksel varlığın ortadan kalkmasıyla yaşam dünyasındaki somut deneyimlerin ve ilişkilerin durduğunu sembolize etmektedir. “Selam olsun kucak kucak” ve “Dostlar beni hatırlasın” dizeleri ise ölüm farkındalığına eşlik eden öznelerarası bir varoluşsal arayışı yansıtmaktadır. “Öznelerarasılık (intersubjectivity), insanlar arasında paylaşılan anlayış ve etkileşimi ifade eden bir kavramdır (Stahl, 2015, s. 209). Fenomenolojik yaklaşımda öznelerarasılık, bedensel deneyimle yakından ilişkilidir. Merleau-Ponty’nin çalışmalarında vurgulanan “intercorporeality” (bedenlerarası) kavramı, öznelerarasılığın somut ve birincil bir ilişki olduğunu göstermektedir (Csordas, 2008, s. 110). Fenomenolojik öznelerarasılık, bireyin varoluşunun kendi bilincinin ötesinde başka bilinçlerde de anlam bulduğunu ve varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Âşık Veysel, bilincin yönelimselliği gereği, ölümle yüzleştğinde dahi, yaşama yüklediği anlamın ve kendi varoluşunun, dostlarının belleğindeki hatıralar aracılığıyla devam etmesine yönelik bir amaç üzerinde durmuştur. Örnek bir dörtlük de aşağıdaki gibidir:

“Açar solar türlü çiçek

Kimler gülmüş kim gülecek

Murat yalan ölüm gerçek

Dostlar beni hatırlasın” (Alptekin, 2007, s. 177).

Âşık Veysel, hayatın geçici yönünü doğanın döngüsüyle (çiçeklerin açıp solması) karşılaştırmış ve bu yolla fenomenolojik zamansallık olgusunu vurgulamıştır. “Açar solar türlü çiçek” ve “Kimler gülmüş kim gülecek” dizeleriyle, bireysel varoluşun geçiciliği ve zamanın akışındaki döngüsel deneyim ifade edilmiştir. “Murat yalan ölüm gerçek” dizesinde ise, fenomenolojik gerçeklik kavramının sorgulandığı anlaşılmaktadır. Âşık Veysel’e göre hayattaki yüzeysel istekler ve amaçlar, tek gerçek olan ölüm fenomeni karşısında anlamsız kalmıştır. Son dizedeki “Dostlar beni hatırlasın” şeklindeki arzu, geçiciliğin ve sonlu olmanın bilinciyle kişinin kendi varoluşsal izini, öznelerarası çerçevede (başkalarının bilincinde/belleğinde) kalıcı hâle getirme çabasının fenomenolojik bir göstergesidir. Netice itibarıyla Âşık Veysel, ölümün gerçekliğini tecrübe ederek geçiciliğe karşı kalıcı olma çabası içine girmiştir.

Ölüm var dünyada yok imiş murat,

Gün be gün artıyor türlü meşakkat,

Kalmamış dünyada ehl-i kanaat,

İnsanlar içinde çok fesat gördüm.

Âşık Veysel, yaşamın temel fenomenlerini ölümün kaçınılmazlığı üzerinden değerlendirmiştir. Bu şekilde de bir varoluşsal farkındalık kazanmıştır. “Ölüm var dünyada yok imiş murat” dizesi, tüm dünyevi arzu ve hedefleri, ölüm gerçeğinin gölgesinde konumlandırmıştır.

Fenomenolojik çerçevede bu mutluluk vaadinin bir yanılsama olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Çünkü can ister bedende olsun ister olmasın bir sonun varlığı mutlak gerçektir. Sonuç olarak can da beden de Cafer Şen'in belirttiği gibi ölümle bir ilişki içindedir (2017, s. 188). Âşık Veysel, şiirinde toplumsal vaatleri kendi yaşanmış deneyimiyle geçersiz saymış ve varoluşun en temel gerçeği olan fanilikle yüzleşmiştir. Bu farkındalık, Veysel'in hayatı bir zorluklar silsilesi olarak deneyimlemiş olduğunun göstergesidir. "Gün be gün artıyor türlü meşakkat" dizesi ise soyut bir şikâyetten ziyade zorlu hayatın zorlu gerçekliğinde bedensel olarak da hissedilen bir yaşamı yansıtmaktadır. İşte bu zorlu yaşam koşulları, Veysel'i fazlasıyla yıpratmış ve ona ölüme yakın olduğu hissini vermiştir. Dolayısıyla hayat, fenomenolojiye göre bir doyum alanı, mutluluğu yaşama zamanı olmaktan öte giderek artan bir mücadele alanı hâline gelmiştir. Veysel, bu bireysel deneyimden yola çıkarak toplumsal bir gözlem yapmış ve "öteki"nin dünyasını fenomenolojik bir çerçevede tasvir etmiştir.

Birey, toplumsal bir varlık olarak sürekli ötekilerle etkileşim içindedir (Bankır, 2016, s. 3). Ancak Veysel'in bu etkileşimden edindiği izlenim olumsuzdur. "Kalmamış dünyada ehl-i kanaat" ve "İnsanlar içinde çok fesat gördüm" şeklindeki dizeler, onun gözlemlediği (gözlemlediği "gördüm" ifadesinden anlaşılmaktadır) toplumsal bir huzursuzluğu ve ahlaki çürümeyi ifade etmektedir. Veysel, bu dizelerle Arslan Topakkaya'nın de söylediği gibi "kendi zamanındaki toplumsal ahlak anlayışında görülen bozulmalardan şikâyet eder." (2013, s. 91). Bu, dünyanın hem fiziksel zorluklarla hem de insanın kendi yarattığı manevi zorluklarla dolu olduğunun varoluşsal açıdan kavrandığını yansıtmaktadır.

Hep biliriz dünya fani

Oyalıyor seni beni

Âdem atadan bu yanı

Nice insan gelmiş gitmiş (Kaya, 2020, s. 310).

Âşık Veysel, bilinen ama ciddi anlamda hissedilmeyen bir hakikati, fenomenolojik bir farkındalığa dönüştürmüştür. "Hep biliriz dünya fani" dizesi, entelektüel düzeyde kabul edilen ancak gündelik yaşamın akışında üzeri örtülen bir gerçeği vurgulamıştır. Ona göre bu örtülmenin sebebi, dünyanın kendisinin "Oyalıyor seni beni" dizesinde belirttiği üzere bir oyalama, bir meşguliyet alanı olmasıdır. Sanat, tam da bu noktada devreye girmiş ve bu gündelik oyalama perdesini aralamıştır. Emre Şan, sanat yapının bizi doğal tutumdan uzaklaştırarak şeylerin henüz açığa çıkmamış üzeri örtülü anlamlarını açığa vurduğunu belirtmektedir (2016, s. 53). Veysel'in şiiri, bu ortak bilgiyi kişisel ve etkileyici bir deneyime dönüştürmüş ve dinleyicisini varoluşsal bir yüzleşmeye çağırmıştır. Bu "oyalanma" fenomeninin kendisi, insanlığın/insan varlığının evrensel bir parçasıdır. "Âdem atadan bu yanı" ifadesi, bu durumun kişisel bir zaaf olmaktan öte insanlığın başlangıcından beri süregelen ortak bir kader olduğunu ifade etmektedir. İnsan, fani bir dünyada var olabilmek için kendine anlam alanları yaratma çabası içindedir. Kişilerin kimliği bu süreçte Bankır'a göre, "Öteki" ile kurduğu ailevi, siyasi, dinî, etnik ve profesyonel nitelikteki sosyal ilişkiler bağlamında karşılıklı bir belirlenim sürecinde inşa edilir ve bu diyalektik ilişki, taraflar arasında bir bağ yaratır (2016, s. 3). Aşk, dostluk, mücadele gibi değerler, hayatı yaşanılır kılan ve insan varlığını anlamlı kılan unsurlar olarak bu oyalama sürecini meydana getirmektedir. Ancak Veysel, bu anlamların dahi geçicilik gerçeği karşısında birer meşguliyet olduğunun farkındadır. Nihai farkındalık ise "Nice insan gelmiş gitmiş" dizesinde daha da somut hâldedir. Bu, Veysel'in

gözlemlediği en net ve en etkileyici fenomendir. Yılların, asırların ve nesillerin durmaksızın akışı... Bu gelip geçme hâli, hayatın tüm oyalayıcı unsurlarının ve tutkularının eninde sonunda sona ereceğini göstermektedir. Bu durum, insanın varoluşsal kaygılar içerisine girmesine neden olmaktadır. Şen'e göre hayatın sonlarına doğru hem hafıza zayıflar hem de hayata dair heveslerin çoğu körelir. Bu durum, geleceğin daha kaygı verici ve belirsiz bir hâl almasına yol açmaktadır (2024, s. 29) Şiir, bu yönüyle insanın psişik dünyasının temelinde yatan geçicilik ve kayıp duygusunu ele almaktadır. Çünkü bu dünyada aşk gibi en yoğun duygular bile hayatı zorlu kılabilir. Ancak fanilik gerçeğini değiştiremez.

Sonuç itibarıyla Âşık Veysel, “can bedenden ayrılınca” sönecek olan “yanmaz ocak” gibi motiflerle her yaşamın bir son bulacağını vurgulamıştır. Bununla birlikte dünyevi hedefler yerine “dostlar beni hatırlasın” diyerek öznelarası bir varoluşa kalıcı olma amacı edinmiştir. Bu bilinç, onu “murat yalan, ölüm gerçek” sonucunu elde etmesini sağlamış ve hayattaki tüm geçici isteklerin anlamsız olduğunu ifade etmiştir. Veysel, bu farkındalıkla hayatı artan bir “meşakkat” alanı olarak tecrübe etmiştir. O ayrıca “Kalmamış dünyada ehl-i kanaat” şeklindeki dize ile toplumsal bir ahlaki çürümeyi de vurgulamıştır. Dünyanın fanilik gerçeğini unutturan bir “oyalama” olduğunu düşünen Âşık Veysel, “Âdem atadan bu yanı nice insan gelmiş gitmiş” ifadesiyle bu durumun tüm insanlığın ortak kaderi olduğunu anlatmıştır. Neticede Veysel'in dizeleri; ölümle yüzleşmenin dünyevi yanılsamaları nasıl yok ettiğini, kalıcılığı kolektif bilinçte aradığını ve yaşamı hem kişisel bir mücadele hem de evrensel bir gelip geçme hâli olarak çeşitli motiflerle, gözlemleriyle ortaya koymuştur.

### **Varlık ve Eşitlik: Beden ve Öz Üzerine Bir Düşünüş**

İnsan varoluşunun çekirdeğinin temelini oluşturan öz, fenomenolojideki inceleme alanlarından biridir. Fenomenolojiye göre bu öz, sadece bilinçten ibaret değil, bedenle karmaşık bir bütün hâlinedir. Merleau-Ponty'nin beden fenomenolojisi, burada ön plana çıkmaktadır. “Merleau-Ponty, algı, bedensellik ve davranış kavramlarına odaklanmış ve insanın dünya ile ilişkisini bedensel deneyim üzerinden anlamaya çalışmıştır” (Matthews, 2006, s. 16). Ona göre, beden biyolojik bir nesne olmakla beraber yaşanan ve deneyimlenen bir olgudur. Bu yaklaşım sayesinde, klasik Kartezyen beden-zihin düalizminden ayrılarak beden öznenin dünya ile etkileşiminin merkezi olarak konumlandırılmıştır (Toombs, 1988, s. 201). Husserl'e göre (2020, s. 19-22) beden, bilincin dünyadaki yerini belirleyen ve öznel deneyimlerin gerçekleştiği temel alandır. Beden ve bilinç arasındaki bu bağlantı, kişinin kendi varoluşunu deneyimlemesini ve diğer bedenler aracılığıyla başka bilinçleri ve dolayısıyla öznelarasılığı anlamasını sağlamaktadır.

Fenomenolojik bir bakış açısıyla bedenler, dışsal farklılıkların ötesinde, aynı varoluşsal öze ortak bir zemin sunmaktadır. Bu özsel eşitlik, fenomenolojik indirgeme yöntemiyle bireyin kültürel, sosyal veya fiziksel farklılıklarının paranteze alınmasıyla ortaya çıkmaktadır (Smith, 2019, s. 240). Dolayısıyla beden, bu indirgeme sürecinde, kişinin bir öz olarak kendini ve diğerlerini eşit temelde algılayabilmesini sağlayan merkezi bir varoluşsal yapıdır. Âşık Veysel'in Beni Hor Görme Kardeşim şiiri, insan bedeninin fenomenolojik boyutunu, özsel eşitlik ve birlik temaları çerçevesinde işlemiş ve bu felsefi anlayışı pekiştirmiştir. Şiirde bunu gösteren örnek bir dördlük şu şekildedir:

“Ne var ise sende bende

Aynı varlık her bedende

Yarın mezara girende

Sen toksun da ben aç mıyım” (Alptekin, 2007, s. 172).

Âşık Veysel, insan varoluşunun öz olarak eş ve bir olduğunu, bedeninin fenomenolojik konumu ve ölümünün nihai indirgeyici rolü çerçevesinde ele almıştır. “Ne var ise sende bende / Aynı varlık her bedende” dizelerinde fenomenolojik indirgeme yöntemiyle kişiler arasındaki farklılıklar paranteze alınmış ve ulaşılan temel varoluşsal öz vurgulanmıştır. Bu öz hem fiziki hem de toplumsal özelliklerden arındırılmış saf bir varlıktır. “Yarın mezara girende / Sen toksun da ben aç mıyım” dizeleri, ölüm fenomenini, tüm bedensel ve sosyal farklılıkları ortadan kaldırmış ve öz yönünden eşit olmayı somutlaştırmıştır. Âşık Veysel, bu dörtlükte varlık, öz ve birlik gibi fenomenolojinin temel kavramlarını, ölüm karşısındaki bedensel geçicilik çerçevesinde insan bedenlerinin farklılığının ötesinde bir ortak öze sahip olduğu fikriyle yorumlamıştır. Âşık Veysel’in vurguladığı bu öz birliği, tasavvuftaki Hakk’ın bir yansıması olduğunu ifade eden Vahdet-i Vücut (Varlığın Birliği) inancının halk dilindeki en net karşılığıdır.

“Topraktandır cümle beden

Nefsini öldür ölmeden

Böyle emretmiş yaradan

Sen kalemsin ben uç muyum” (Alptekin, 2007, s. 172).

Âşık Veysel, toprağı bedeninin kökeni olarak yorumlamış, bu yolla özsel birliği ve eşitliği fenomenolojik bir bakış açısıyla ifade etmiştir. “Topraktandır cümle beden” şeklindeki dize, fenomenolojik indirgemenin temelindeki “özel görme” (eidetic seeing) ile bağlantılıdır. “Husserl’in fenomenolojisinde, özel görme veya eidetik indirgeme, bilinç deneyimlerinin özünü kavramaya yönelik bir süreçtir. Bu süreçte, fenomenlerin özel yapılarını ve yasalarını sezgisel olarak keşfetmek amaçlanmaktadır” (Gutland, 2018, s. 10). “Topraktandır cümle beden” şeklindeki dizede de bedeninin maddi kökenini vurgulanmış ve bireysel formların ardındaki ortak, temel özün toprak olduğu söylenmiştir. Bu, bireysel farklılıkların bedeninin görünen tarafına ait olduğunu, fakat varoluşun özünün bu farklılıkların ötesinde bir ve eşit olduğunu göstermektedir. “Nefsini öldür ölmeden” şeklindeki nasihatın ise fenomenolojik indirgeme sürecinin ahlaki ya da varoluşsal bir yansıması olduğu söylenebilir. Bu da Âşık Veysel’in geçici arzular, toplumsal yargılardan ve nefsin getirdiği olumsuzluklardan arınmaya, varoluşun özüne ya da hakikatine ulaşmaya çalıştığını göstermektedir. Âşık Veysel’in şiirindeki sorgulamalar, fenomenolojik analizin amacı olan kendi özünü anlama ve varlıkların özüne ulaşma gayesi ile bağlantılıdır. Onun bilincine göre varoluşsal öz, tüm farklılıkları indirgeyen ve evrensel birliği simgeleyen toprak unsuruyla özdeşir.

Fenomenolojinin varlık ve eşitlik kavramlarına, özellikle beden ve öz üzerine bir düşünüşle yaklaştığı görülmektedir. Merleau-Ponty’nin beden fenomenolojisi ve Husserl’in bilinç-beden bağlantısı çerçevesinde, dışsal farklılıkların ötesinde bir özel eşitlik vurgulanmıştır. Âşık Veysel’in “Beni Hor Görme Kardeşim” şiiri, bu felsefi anlayışın somut bir örneği olarak analiz edilmiştir. Şiirde, ölümünün nihai indirgeyici rolü ve toprağın evrensel birliği sembolize etmesiyle, insan bedenlerinin farklılıklarının ötesindeki ortak öze dikkat çekilmiş; fenomenolojik indirgeme ve özel görme gibi kavramlar üzerinden bilincin hakikate ulaşma çabası ortaya konulmuştur.

## Aşk ve Bağlılık: Arayış ve Kavuşamama

Aşk ve bağlılık, fenomenolojik açıdan kişinin başkasıyla kurduğu ilişki çerçevesinde kendi varoluşunu anlamlandırdığı ve bir tür varoluşsal tamamlanma arayışına girdiği deneyimlerdenidir. Söz konusu ilişki, fenomenolojideki yönelimsellik olgusuyla tecrübe edilebilmektedir.

Bilincin yönelimselliği, aşkın ve bağlılığın sürekli bir varlığa, yani sevilen kişiye yönelik olduğunu göstermektedir. Husserl'e göre bu varlık, aşk veya bağlılık nesnesi olduğunda kişinin kendilik algısı ve varoluşu üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır (Husserl, 2003, s. 97-98). Fenomenolojik açıdan aşkın bireyin kendi varlığını diğeriyle bir kılarak anlam bulma arzusunun bir tezahürü olduğu söylenebilir. Fakat, sevilen ötekinin yokluğu veya ulaşılmazlığı, bilinçte etkili bir eksiklik hissi yaratabilmektedir. Bu durum, kişiyi bir varoluşsal arayışa yönlendirir. Zahavi'nin (2020, s. 78) ifade ettiği gibi bağlılık, kişinin varoluşunu başkasıyla bağlantılı bir bütünlük içinde algılamasını sağlayan fenomenolojik bir yaşantıdır. Nitekim söz konusu kavuşamama süreci, bu bütünlüğün eksik kalmasına sebep olmaktadır. Bu varoluşsal boşluk da kişinin içsel dünyasındaki anlam arayışını ve varoluşsal sorgulamaları daha etkili, daha güçlü bir hâle getirmektedir. Âşık Veysel'in bazı şiirleri, aşkın bu fenomenolojik yönlerini ve arayış hâlinin yoğunluğu ile kavuşamamanın getirdiği eksiklik hissini sembolik bir şekilde ifade etmektedir:

“Sen bir ceylân olsan ben de bir avcı

Avlasam çöllerde saz ile seni

Bulunmaz derdinin yoktur ilâcı

Vursam yaralasam söz ile seni” (Alptekin, 2007, s. 208).

Âşık Veysel, Sen Bir Ceylan Olsan Ben De Bir Avcı adlı şiirinde aşk arayışını ve sevgiliye dönük yönelimini fenomenolojik olarak avcı ve ceylan metaforlarıyla somut bir hâle getirmiştir. Avcı ve ceylan ilişkisi, fenomenolojideki bilincin yönelimselliği olgusuyla ilişkilidir. Âşık Veysel'in bilinci, sevgiliye yani avlanmak istenen varlığa odaklanmış bir hâldedir. Sevgiliyi çöl gibi ıssız bir mekânda avlama isteği, arayış hâlinin ve sevgiliye duyulan özlemin, bireyin içsel dünyasındaki boşlukla ya da varoluşsal bir alanla ne derecede alakalı olduğunu yansıtmaktadır. Husserl'in paranteze alma yöntemi çerçevesinde Veysel, aşkın dışsal koşullarını askıya almış ve bu yolla sevgiliyi bilincinde bir arzu nesnesi olarak tecrübe etmiştir. Bu durum, fenomenolojideki indirgemenin aşk tecrübesine uygulanmasıdır. Ayrıca görünüşlerin ötesinde, sevgiliye dair yönelimin özünü yakalama çabasının da bir göstergesidir. Şiirde yer alan söz ile yaralama ifadesi, sevgiliye kavuşma isteğinin yarattığı içsel mücadelenin bir göstergesidir. Günlük yaşam dünyasını nasıl anlamlandırdığımız sorunuyla ilgilenen fenomenoloji, insan etkileşiminin günlük dünyasında bulunan kavramları, fikirleri, çerçeveleri ve anlam yapılarını ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir. Veysel'in yukarıdaki dörtlükte ele aldığı arzu ve özleminin, onun içsel varoluşsal durumunun anlamını gösterdiğini yansıtmaktadır. Derdinin ilacının bulunmaması, bu arayışın ve sevgiliye dair yönelimin, bireyin kendilik bilincinde sürekli bir arzu ve eksiklik kaynağı yaratan, bitmeyen bir fenomenolojik süreç olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla söz konusu sevgiliye kavuşma arzusu, kişinin özlemlerinin ve içsel dünyasındaki eksiklik hissini fenomenolojik bir göstergesidir. Konuya örnek bir diğer dörtlük şu şekildedir:

“Veysel der ismini koymam dilimden

Ayrı düştüm vatanımdan ilimden

Kuş olsan da kurtulmazdın elimden

Eğer görsem idi göz ile seni” (Alptekin, 2007, s. 208).

Âşık Veysel sevgiliye olan özlemini, ayrılık acısını ve kavuşamamanın yarattığı varoluşsal gerilimi fenomenolojik olarak değerlendirilebilecek şekilde ele almıştır. Vatanından ve ilinden ayrı düşme ifadesi hem fiziksel bir mekânsal ayrılığı hem de kişinin yaşam dünyasındaki aidiyet hissinin ve bildik anlam çerçevesinin kaybolduğunu belirten fenomenolojik bir tecrübedir. Bu, Âşık Veysel’in bir tür varoluşsal kopuş yaşadığını ve içsel bir boşluğa sahip olduğunu göstermektedir. Sevgiliyi göz ile görme arzusu, Merleau-Ponty’nin beden fenomenolojisi çerçevesinde değerlendirilebilir. Ayrıca burada algısal deneyimden de bahsedilebilir. “Algısal deneyim, duyusal girdilerin işlenmesi ve yorumlanmasıyla ilgilidir. Fenomenolojiye göre, pasif bir duyusal alım süreci olarak bilinen algı, aynı zamanda aktif bir anlam oluşturma sürecidir” (Cimino, 2020, s. 760). Algısal deneyim, bedenin dünyayla kurduğu ilişkinin merkezinde yer aldığını ve sevgiliyi somut, duyusal olarak tecrübe etme isteğini yansıtmaktadır. Bilincin yönelimselliği gereği, Veysel’in bilinci ısrarla sevgiliye yönelik bir durumdadır. Fakat sevgili yoktur ki bu yokluk da söz konusu yönelimin tamamlanamamasına ve bilinçte bir eksiklik hissinin oluşmasına sebep olmaktadır. Tıpkı toprakta olduğu gibi, direkt algısal deneyim yoluyla sevgiliye, şeyin kendisine dönerek ulaşma arzusu, aşkın ayrıca somut bir fenomenolojik deneyim arzusu olduğunu göstermektedir.

Fenomenolojik açıdan aşk ve bağlılık kavramları, kişinin başkasıyla kurduğu ilişki ve varoluşsal tamamlanma arayışı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bilincin yönelimselliği ve sevilen kişinin yokluğunun yarattığı eksiklik hissi üzerinde durulmuştur. Âşık Veysel’in “Sen Bir Ceylan Olsan Ben De Bir Avcı” ve “Dostlar Beni Hatırlasın” şiirleri üzerinden, aşk arayışının ve kavuşamama acısının fenomenolojik bir deneyim olarak nasıl ifade edildiği incelenmiştir. Şiirlerdeki metaforlar ve ayrılık teması, beden fenomenolojisi ve algısal deneyimler aracılığıyla, bireyin içsel boşluğunu ve anlam arayışını somutlaştırmıştır.

## Sonuç

Âşık Veysel’in şiirleri fenomenolojik çerçevede incelendiğinde, insan varlığının özüne dair bir araştırmanın varlığı ortaya çıkmaktadır. Şairin “Uzun İnce Bir Yoldayım” adlı şiirinde, yaşamın bir yolculuk olarak kavramsallaştırılması, bireyin kişisel varoluş macerasına ilişkin farkındalığını vurgulamaktadır. “Benim Sadık Yârim Kara Topraktır” şiirinde toprakla kurulan varoluşsal bağ, insanlığın döngüsel doğasını ve ölümle huzurlu bir kavuşmayı göstermektedir. “Dostlar Beni Hatırlasın” şiiri, bireyin varlığını hatıralar aracılığıyla ölümün ötesinde sürdürme arzusu, bilincin ve varlığın kalıcılığını vurgulamaktadır. “Beni Hor Görme Kardeşim” ve “Sen Bir Ceylan Olsan Ben de Bir Avcı” şiirlerinde, bireyler arasındaki eşitliğin, birliğin ve sevginin deneyimsel özü belirgin bir şekilde yansıtılmıştır. Âşık Veysel’in “Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş” şiirinde toplumsal “murat” vaadini bireysel “meşakkat” deneyimiyle fenomenolojik çerçevede çürütülmüş ve varoluşun kaçınılmaz gerçekleri olan hem hayal kırıklığı hem de fanilikle yüzleşme somutlaştırılmıştır. “Bu Dünyayı Kuran Mimar” şiirinde ise dünyadaki adaletsizlik ve eşitsizliklerin gözlemlenmesinden dolayı ortaya çıkan varoluşsal bir şaşkınlık ve isyanla, ilahi düzenin mutlak gerçekliğine dair bir sorgulama gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmadan çıkarılan temel sonuç, Âşık Veysel’in şiirlerinin hem bireysel hem de kolektif varoluş kavramlarına ışık tuttuğudur. Şiirlerde sunulan doğa, toprak, ölüm ve insan bağlantılarının

motifleri, bireyin dünya algısını anlamak için çok boyutlu bir çerçeve oluşturmuştur. Fenomenolojik analiz, bu şiirlerin estetik yaratımları aştığını ve bireyin yaşamı, zamansallığı ve geçiciliği keşfetmesi için önemli araçlar olarak hizmet ettiğini gösterebilmektedir. Âşık Veysel'in şiirleri, bireysel varoluşa ilişkin bir inceleme alanı teşkil etmekle beraber Anadolu toplumunun kolektif bilinç yapısını ve dünyayı anlama biçimini yansıtan önemli bir alan olarak görülmelidir. Onun şiirleri, bireysel deneyimlerle toplumsal hafızanın nasıl etkileştiğini göstermektedir. Âşık Veysel'in şiirleri sadece bir bireyin duygu ve düşünce alanını yansıtmakla kalmamış, aynı zamanda Anadolu halkının tarihsel ve kültürel özünü de özetlemiştir. Tasavvuftaki "Vahdet-i Vücut" olgusu, onun şiirlerinde görünenin ardındaki öze odaklanan, varlık, eşitlik ve geçicilik gibi temaları kapsamlı bir fenomenolojik bakışla işlemesine katkı sağlamıştır. Dolayısıyla onun sanatı, bireysel ve kolektif bilinci felsefî bir derinlikte birleştirdiği için bu çalışmada ele alınan fenomenolojik analizler için kapsamlı bir çerçeve oluşturmuştur. Bu şiirler, bireyin içsel deneyimlerini estetik düzeyin ötesine taşımış ve halkın tarihsel hafızasına ve kültürel yorum evrenine katmıştır. Bu bağlamda, halk anlatılarının ve geleneksel bilgi sistemlerinin fenomenolojik bir çerçeve aracılığıyla araştırılması, halk bilimi alanında yenilikçi çalışmaların ortaya çıkmasını sağlayabilir.

Netice itibarıyla çalışma, Âşık Veysel'in şiirlerini fenomenolojik bir bakış açısıyla yorumlamakta, bireylerin ve toplumların dünyayı anlamlandırma biçimini çözümlemeye katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın konusu, halk edebiyatı ürünlerinin modern bilimsel metodolojilerle nasıl ele alınabileceğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

### Extended Abstract

Âşık Veysel (1894–1973) is one of the most prominent figures of the 20th-century Turkish folk poetry tradition, celebrated not only as a minstrel but also as a folk philosopher whose work explores the depths of human existence. His poems, composed in a simple yet profound language, delve into universal themes such as life, death, love, nature, and time, reflecting both his personal journey and the collective consciousness of Anatolian culture. While his artistic and cultural significance is widely acknowledged, his poetry offers a rich ground for philosophical inquiry that goes beyond traditional literary analysis. The central problem this study addresses is how to unlock the deeper, existential layers of Veysel's work using a contemporary philosophical framework. His verses, which grapple with fundamental questions of being, perception, and meaning, are uniquely suited for such an investigation.

This article aims to provide a detailed phenomenological reading of Asık Veysel's poetry to illuminate his profound exploration of human existence. By applying the principles of phenomenology, a philosophical method focused on the subjective experience and the essence of phenomena, this research seeks to demonstrate that Veysel's poetry functions as a bridge between individual experience and collective consciousness. The analysis focuses on seven of his key poems: "Uzun İnce Bir Yoldayım" (I'm on a Long, Narrow Road), "Benim Sadık Yârim Kara Toprak" (My Faithful Love is the Black Soil), "Dostlar Beni Hatırlasın" (May Friends Remember Me), "Beni Hor Görme Kardeşim" (Don't Look Down on Me, My Brother), "Sen Bir Ceylan Olsan Ben de Bir Avcı" (If You Were a Gazelle and I a Hunter), "Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş" (They Said There Was Endless Desire in the World) and "Bu Dünyayı Kuran Mimar" (The Architect Who Built This World).

This study employs a qualitative research design centered on phenomenological analysis. The primary analytical methods used are descriptive and interpretive, aiming to first describe the phenomena as presented in the poems and then interpret their deeper existential meanings. The analysis is guided by core phenomenological concepts, including consciousness, transience, intentionality (the directedness of consciousness), intersubjectivity (shared experience among subjects) and the body-phenomena relationship. In line with Husserl's call to return "to the things themselves," this study brackets preconceived notions about Veysel's poetry to focus on how experiences of existence, death, nature, and love are constituted within the poetic text. The selected poems were chosen for their thematic richness and their potent expression of the existential issues central to this investigation.

The phenomenological analysis of Asık Veysel's poems reveals several key findings regarding his articulation of human existence. First, the theme of the existential journey and the transience of life is central to his work. In "Uzun İnce Bir Yoldayım," Veysel uses the metaphor of a "long, narrow road" and a "two-gated inn" to depict life as a transient journey between birth and death. The relentless refrain "I am going day and night" signifies the ceaseless, forward-moving nature of consciousness (intentionality) toward a destination (*menzil*), symbolizing the innate human search for meaning. Conversely, in "Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş," Veysel phenomenologically deconstructs a common societal belief. He contrasts the abstract promise of endless fulfillment (*murat*) with his lived, embodied experience of hardship (*meşakkat*), concluding that the former is an illusion. This represents a powerful act of arriving at an authentic, personal truth by prioritizing lived experience over received wisdom. Second, the study uncovers a profound existential relationship with death and the earth. In "Benim Sadık Yârim Kara Toprakır," the earth is not a mere symbol of mortality but is phenomenologically experienced as a "faithful lover" that offers unconditional acceptance. The physical, often harsh, interaction with the soil—plowing and digging—is analyzed through Merleau-Ponty's concept of the lived body as the primary medium of experiencing the world. Third, Veysel's poetry demonstrates a keen existential awareness of life, death, and intersubjectivity. In "Dostlar Beni Hatırlasın," the consciousness of impending death ("the hearth will not burn") leads not to despair, but to a desire for existential continuity through the memory of others. This plea to be remembered is a turn toward intersubjectivity, where one's existence is affirmed and prolonged in the consciousness of the community. The stark declaration "desire is a lie, death is real" (*murat yalan, ölüm gerçek*) functions as a phenomenological reduction, stripping away superficial aspirations to reveal the fundamental truth of mortality. Fourth, the analysis highlights the theme of existence, equality, and essence through a reflection on the body. In "Beni Hor Görme Kardeşim," Veysel argues for a fundamental human unity, stating, "Whatever is in you is in me / The same being is in every body". This reflects a phenomenological bracketing of external differences (social, physical) to arrive at a shared, essential being. Death is presented as the ultimate equalizer, and the common origin from the earth ("Topraktandır cümle beden") reinforces that all human beings share the same essential foundation, a view deeply rooted in the Sufism principle of *Vahdet-i Vücut* (Unity of Being). Finally, the poems explore love and commitment as a phenomenological quest marked by unfulfillment. In "Sen Bir Ceylan Olsan Ben de Bir Avcı," the hunter-gazelle metaphor illustrates the intentionality of consciousness in love—an intense, directed focus on the beloved. The experience of separation and the inability to fully possess the other creates a palpable sense of absence, a varoluşsal void that drives the lover's quest.

In conclusion, a phenomenological reading of Âşık Veysel's poetry reveals a sophisticated investigation into human existence. His work transcends aesthetics to explore life's journey, death, memory, equality, and love. The findings confirm that his poetry, rooted in his Sufism worldview, masterfully bridges individual experience and collective consciousness. This study affirms the value of applying contemporary philosophical methods to folk literature, positioning Veysel as a profound thinker and opening new avenues for cross-disciplinary research into the universal human condition.

### Kaynakça

- Alptekin, A. B. (2007). *Âşık Veysel (Türkün Türkü Çağırırız)*. Akçağ Yayınları.
- Bankır, S. (2016). Rakip ve Mahpus Romanlarında Ben ve Öteki İlişisine Fenomenolojik Bir Bakış. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (4), 11-17. <https://doi.org/10.29000/rumelide.336451>
- Bayraktar, Z. (2015). Âşıklık Geleneğinin Yaşatılmasında Kültürel İcra Mekânı Olarak Eğitim Kurumlarının Rolü: İzmir Halk Âşıkları Derneği Örnekleme. *Hümaniter Bilimler ve Sanat Dergisi*, 7 (1), 20-35. <https://doi.org/10.17218/HUSBED.05770>
- Bekki, S. (2021). *Halk Müziğinin Seyyar Radyosu Âşık Veysel*. Muhit Kitap.
- Buttimer, A. (1976). Grasping the dynamism of lifeworld. *Annals of the Association of American Geographers*, 66 (2), 277-292. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1976.tb01090.x>
- Cengiz, C. A. (2016). Âşık Veysel'in "Yıllarca Aradım Kendi Kendimi" Şiirinden Hareketle Felsefenin Türk Kültüründeki Yeri. *Dört Öge* (10), 39-50.
- Cevizci, A. (2015). *Felsefe Sözlüğü*. Say Yayınları.
- Ceyhan, A. (2024). Âşık Veysel'in Şiirlerinde İslam ve Tasavvuf. *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 21, 31-81. <https://doi.org/10.51592/kulliyat.1395021>
- Coşkun, H. (2020). Âşık Veysel'in Türkülerinde Alevi ve Bektaşî Kültürünün İzleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 96, 513-530.
- Cimino, A. (2020). Husserl's philosophical estrangement from the conjunctivism–disjunctivism debate. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 20 (4), 743-779. <https://doi.org/10.1007/s11097-020-09683-1>
- Crane, T. (1998). Intentionality as the mark of the mental. *Royal Institute of Philosophy Supplement*, 43, 229-251. <https://doi.org/10.1017/s1358246100004380>
- Csordas, T. J. (2008). Intersubjectivity and intercorporeality. *Subjectivity*, 22 (1), 110-121. <https://doi.org/10.1057/sub.2008.5>
- Çetindağ Süme, G. (2019). Bütünlüğe Ulaşma Yolunda Nasreddin Hoca ve Eşeği. *Firat University Journal of Social Sciences*, 29 (1), 49-57. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.538637>
- Erdal, T. (2024). Âşık Veysel'in Şiirlerinde Otobiyografik Bellek Bağlamında Travmatik Anıların İzleri. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 7 (1), 28-48. <https://doi.org/10.61729/uhad.1421567>

- Ergiydiren, S. (2007). *Eleştiride Fenomenolojik Yaklaşımlar*. Hece Yayınları.
- Giorgi, A. (1997). The theory, practice, and evaluation of the phenomenological method as a qualitative research procedure. *Journal of Phenomenological Psychology*, 28 (2), 235-260. <https://doi.org/10.1163/156916297X00103>
- Gutland, C. (2018). Husserlian phenomenology as a kind of introspection. *Frontiers in Psychology*, 9, 896. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00896>
- Hamdi, S. (2023). The Nede ritual in Mount Sulung Lombok. *Tsaqofah*, 21 (1). <https://doi.org/10.32678/tsaqofah.v21i1.8194>
- Hayes, C., & Graham, Y. (2021). *Phenomenology: Conceptually framing phenomenological research, design and methodology*. IGI Global. <https://sure.sunderland.ac.uk/id/eprint/13615/>
- Husserl, E. (2003). *Fenomenoloji Üzerine Beş Ders* (H. Tepe, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ivanytskyi, A. M. (2022). Sacred foundations of folk song art. *Visnik Kiivs'kogo Natsional'nogo Universitetu Kul'turi i Mistectv*, 5 (1), 14-23. <https://doi.org/10.31866/2616-7581.5.1.2022.258134>
- İçel, H. (2019). Çolpan'ın Şiirlerinde Özgürlük Özlemi ve Çolpan Yıldızı İmgesi. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 7 (17), 135-147. <https://doi.org/10.31126/akrajournal.491141>
- Joseph, M. A. (2020). The lived experiences of folklore healing practices as a health patterning modality. *Journal of Holistic Nursing*, 38 (3), 263-277. <https://doi.org/10.1177/0898010119880116>
- Kaya, D. (2020). *Âşık Veysel*. Sivas Belediyesi (3. Basım).
- Kaya, M. (2002). Dîvânü Lugâti't-Türk'ün Halkbilimi Açısından Önemi. *Folklor/Edebiyat*, 8 (31), 39-49.
- Köktürk, Ş. (2014). *Âşık Veysel'de Vahdet-i Vücut Anlayışı*. Journal of Turkish Studies, 9/4, 749-758. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7118>
- Kuleli, M. (2023). Yazınsal Metin Karakterine Fenomenolojik Bakış: Ömer Seyfettin'in "Perili Köşk" Hikâyesi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan Ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 22, 293-313. <https://doi.org/10.16947/fsmia.1408493>
- Matthews, E. (2006). *Merleau-Ponty: A guide for the perplexed*. Continuum. <https://doi.org/10.5040/9781472547064>
- Melle, U. (2002). Edmund Husserl: From reason to love. In U. Melle (Ed.), *Edmund Husserl: From reason to love* (ss. 229-248). Springer Netherlands. [https://doi.org/10.1007/978-94-015-9924-5\\_12](https://doi.org/10.1007/978-94-015-9924-5_12)
- Merleau-Ponty, M. (1962). *Phenomenology of perception* (C. Smith, Trans.). Routledge & Kegan Paul.
- Najamuddin, N., Kesuma, A. I., & Bustan, B. (2020). Rituals and spell of sailing as Soreang fishermen community's economic system in 4.0. *International Journal of Culture and Social Trends*, 2 (1), 123-127.

- Ngulube, P. & Ngulube, B. (2017). Application and contribution of hermeneutic and eidetic phenomenology to indigenous knowledge research. In *Handbook of research on theoretical perspectives on indigenous knowledge systems in developing countries* (ss. 127–155). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-0833-5.CH006>
- Oğuzcan, Ü. Y. (2001). *Dostlar Beni Hatırlasın. (Âşık Veysel-Hayatı ve Bütün Şiirleri)*. İnkılap Yayınları.
- Özlem, D. (2015). *Kant Üstüne Yazılar*. Notos Yayınları.
- Sarı, M. (2023). Âşık Veysel'in Talebelerinden Öğretmen Şâir Osman Topçu. *Hikmet - Akademik Edebiyat Dergisi*, (Âşık Veysel Hatırasına Gelenek ve Edebiyat Özel Sayısı, Ekim), 75–96. <https://doi.org/10.28981/hikmet.1359633>
- Slattery, M. (2012). *Sosyolojide Temel Fikirler*. Sentez Yayıncılık.
- Smith, D. W. (2019). *Phenomenology*. Stanford University Press.
- Spiegelberg, H. (2021). *Fenomenolojik Hareket Tarihsel Bir Giriş* (çev. S. Bayazıt). Pinhan Yayınları.
- Stahl, G. (2015). Conceptualizing the intersubjective group. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning*, 10 (3), 209–217. <https://doi.org/10.1007/s11412-015-9220-4>
- Stoller, S. (2000). Reflections on feminist Merleau-Ponty skepticism. *Hypatia*, 15 (1), 175–182. <https://doi.org/10.1111/j.1527-2001.2000.tb01084.x>
- Şan, E. (2016). Sanat Yapıtının Fenomenolojisi. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 14, 49-63.
- Şen, C. (2017). Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Aşkın Halleri/Fenomenolojisi (Görüngüsü) Üzerine Bir İnceleme. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 17 (17), 185-206.
- Şen, C. (2024). Mehmet Can Doğan'ın Şiirinde Duygu ve Algıların Fenomenolojisi. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 16 (32), 21-46. <https://doi.org/10.26517/ytea.573>
- Şimşek, E. (2016). Âşık Veysel'in Âşıklık Geleneği İçerisindeki Yeri Üzerine Bir Değerlendirme. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 4 (9), 117-126. <https://doi.org/10.31126/akrajournal.328241>
- Şimşek, E. (2017). Kültürümüzde Yol ve Bu Bağlamda “Uzun İnce Bir Yoldayım” Adlı Şiirin Sembolik Çözümlemesi. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 5 (13), 55-69. <https://doi.org/10.31126/akrajournal.325670>
- Toombs, S. K. (1988). Illness and the paradigm of lived body. *Theoretical Medicine*, 9 (2), 201–226. <https://doi.org/10.1007/bf00489413>
- Topakkaya, A. (2013). Âşık Veysel'in “Güzelliğin On Para Etmez” Adlı Şiiri'ne Felsefi Açından Bir Bakış. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 67, 89-102.
- Türkyılmaz, D. (2025). Âşık Veysel'in Şiirinde Veysel ve Sazı. *Milli Folklor*, 19 (146), 54-65.
- Tunç, G. (2023). Ansızın Kalpte Uyanan: Âşık Veysel'in Şiirlerinde Kalbin Belleği. *Milli Folklor*, 18 (138), 75-84. doi:10.58242/millifolklor.1090689.
- Uygur, N. (2016). *Edmund Husserl'de Başkasının Ben'i Sorunu*. YKY Yayınları.

- Yavuz, O. & Bakış, R. (2023). Âşık Veysel’de Varoluşun Boyutları. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, 7 (3), 375-393. <https://doi.org/10.52115/apjir.1402346>.
- Yeşilyurt, T. (2019). Ercüment Behzat Lav’ın “Nuhun Gemisi” Adlı Şiirine Fenomenolojik Bir Yaklaşım. *Adıyaman University Journal of Social Sciences*, 32, 298-317. <https://doi.org/10.14520/ADYUSBD.572025>
- Zahavi, D. (2020). *Fenomenoloji: İlk Temeller* (S. Bayazit, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

**Etik Beyan/Ethical Statement:** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

**Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict:** Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

**Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License:** Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0